

Nr 37

Av herr **Björk** och fröken **Mattson**, angående ärekränkning av främmande makts statsöverhuvud.

(Lika lydande med motion nr 46 i Andra kammaren)

Vid 1966 års riksdag väcktes motioner i riksdagens bägge kamrar, vari hemställdes att brottsbalkens paragraf 19:11 måtte underkastas omarbetning i syfte att bringas i närmare överensstämmelse med 1964 års riksdags principuttalande vid behandlingen av föreslagen ändring i tryckfrihetsförordningen. Den straffbestämmelse, som avsågs i motionen, har följande lydelse: »Om gärning som avses i 3—5 kap. innebär, att någon genom förgripelse å främmande makts statsöverhuvud eller representant här i riket kränker den främmande makten, må dömas till fängelse i högst två år, om å brottet eljest kan följa fängelse i högst sex månader, och i högst fyra år om å brottet eljest kan följa fängelse i mer än sex månader men högst två år.» Med 1964 års riksdags principuttalande avsågs konstitutionsutskottets av riksdagen godkända uttalande att tryckfrihetsförordningen icke skulle innehålla något stadgande som avsåg att skydda statsöverhuvud eller regeringsmedlem i främmande makt mot smädligt eller kränkande angrepp, då de allmänna bestämmelserna om ärekränkning borde lämna tillräckligt skydd. Mot bakgrund av detta uttalande fann motionärerna det föga konsekvent att brottsbalken innehöll en bestämmelse om straffskärpning vid ärekränkning av främmande statsöverhuvud.

I sitt utlåtande över motionerna hävdade första lagutskottets majoritet att den ifrågasatta ändringen innebure att man tog bort möjligheten till straffhöjning för vissa gärningar, vilka framstår såsom direkt förkastliga. I andra kammarens debatt i ärendet hänvisade första lagutskottets ordförande därutöver bl. a. till Wien-konventionen av 1961 angående diplomatisk immunitet, vilken ålägger Sverige vissa förpliktelser i berörda hänseende. Vidare återopades ett uttalande av professor Halvar G. F. Sundberg, enligt vilket statsöverhuvuden i överensstämmelse med internationella rättsprinciper åtnjuter särskilda ceremoniella rättigheter. Varje kränkning av ett statsöverhuvud skall sålunda enligt Sundberg bestraffas strängare än motsvarande handling mot enskild person. Utskottets ordförande underströk även att lagrummet avsåg grova ärekränkningar och att det främst kunde bli fråga om muntliga injurier i grova former och under försvärande omständigheter.

Utskottets avslagsyrkande bifölls i första kammaren med 62 röster mot 46 för en av fröken Mattson avgiven reservation, varjämte fem ledamöter avstod. I andra kammaren blev röstsiffrorna 113—90—11.

Utgången av voteringarna tydde på en viss tvekan hos riksdagen i det behand-

lade ärendet. Vissa missförstånd synes också ha uppstått vid motionernas behandling. Motionärerna avsåg sålunda endast att rikta sig mot straffskärpning vid ärekränkning av främmande statsöverhuvud, som ej är på besök i Sverige. De syftade inte till att försvaga rättsskyddet för främmande makts diplomatiska representanter här i riket. Vad de befarade var att lagrummet i särskilt spända lägen kunde utnyttjas för ingripanden mot kritik av främmande statsöverhuvud utom riket, om sådan kritik av vederbörande uppfattades som grovt förolämpande.

En springande punkt är i detta sammanhang i vad mån internationella rättsregler ålägger Sverige särskilda förpliktelser i samband med ärekränkning av främmande statsöverhuvud, som ej uppehåller sig här i landet. I Kommentar till brottsbalken av Beckman m. fl. framhålles särskilt att paragraf 19:11 ej innebär någon geografisk bundenhet: »Beträffande statsöverhuvuden och fasta diplomatiska representanter hos Sverige fordras enligt ordalagen icke att de vid tiden för en emot dem riktad gärning befinner sig här i landet. Detta blir av betydelse särskilt i fråga om ärekränkningar» (s. 325).

Gentemot det åberopade uttalandet av professor Halvar G. F. Sundberg kan ställas den definition av främmande statsöverhuvuds särskilda skydd, som återfinns i den senaste upplagan av ett standardverk om internationell rätt, nämligen Hans Kelsen: *Principles of International Law, Second Edition, Revised and Edited by Robert W. Tucker*, Holt, Rinehart and Winston, Inc., 166. Det heter här på s. 366 att statsöverhuvud, om han befinner sig på annan stats område i fredstid och med regeringens kännedom och medgivande, samt diplomatiska utsända från en stat, som mottagits av en annan stat, måste beredas särskilt skydd av den andra staten. Skyddet består bl. a. i en förpliktelse av berörda regering att hindra kränkningar av deras värdighet och att strängt straffa dem som bryter däremot.

Det framgår sålunda att det särskilda skyddet mot ärekränkning av främmande statsöverhuvud enligt denna auktoritativa tolkning endast avser besök i landet med regeringens kännedom och medgivande. Det betydligt mera omfattande skydd, som brottsbalken erbjuder, synes sålunda inte vara folkrättsligt motiverat.

Vad beträffar den åberopade Wien-konventionen avser denna endast diplomatiska representanters rättigheter. Höstriksdagen 1966 har godkänt Sveriges anslutning till konventionen, och det kan mot bakgrund härav hävdas att främmande diplomater här i riket bör åtnjuta särskilt skydd mot ärekränkning.

Kvar står med andra ord frågan om det finns behov av bestämmelser om straffskärpning vid grov ärekränkning av främmande statsöverhuvud, som inte uppehåller sig här i riket med regeringens kännedom och medgivande. Inte minst mot bakgrund av konstitutionsutskottets utlåtande från 1964 finner vi ett sådant särskilt skydd omotiverat. Det kan visserligen hävdas att lagrummet har ringa praktisk betydelse i lugna tider och så länge regeringen kan förutsättas stå emot utländska påtryckningar i syfte att undertrycka obekväma kritik. Vissa utländska erfarenheter tyder dock på att en vid tolkning av motsvarande bestämmelse i andra länders lagstiftning kan få mindre önskvärda konsekvenser. Helt nyligen uppges sålunda den franska regeringen ha förbjudit framförande på den kända Théâtre National

Populaire av en teaterpjäs som ansågs ärekränkande mot Spaniens statschef. I Västtyskland avvisades framstötarna i liknande riktning med hänvisning till den konstnärliga friheten. Det kan ha sitt kuriositetsintresse att det i 1966 års svenska riksdagsdebatt hävdades, att brottsbalkens paragraf 19:11 säkerligen inte skulle komma att utnyttjas mot grovt kränkande uttryck om den spanske statschefen.

Med hänvisning till det ovan anförda hemställas,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om översyn av brottsbalkens paragraf 19:11 i vad den avser grov ärekränkning av främmande statsöverhuvud, som ej uppehåller sig här i riket, i syfte att bringa lagrummet i närmare överensstämmelse med 1964 års riksdags principuttalande vid behandlingen av föreslagen ändring i tryckfrihetsförordningen.

Stockholm i januari 1969

Kaj Björk (s)

Lisa Mattson (s)

Nr 38

Av herr **Olsson, Ernst, m. fl.**, om vidgad behörighet för vigselförrättare.

(Lika lydande med motion nr 45 i Andra kammaren)

Stockholm den 15 januari 1969

Ernst W. Olsson (cp)

Nils Erik Wååg (s)

Eric Peterson (fp)
